

Ryszard Jurkowski

Interes konsumenta a interes banku w umowach o kredyt na zakup samochodu

Consumer interest of a bank interest in contracts
for the purchase of credit car

Artykuł przedstawia zasady kształtowania interesów stron w umowach kredytu na zakup samochodu osobowego, zawieranych pomiędzy bankami a konsumentami. Przedstawiono pojęcie umowy kredytu oraz umowy kredytu konsumenckiego. Przedstawiono formy, zakres i dokumentację umowy kredytowej. Wykazano, iż treść umowy kredytowej kształtowana jest przede wszystkim w regulaminach umów kredytowych. W artykule przedstawiono także pojęcie konsumenta oraz wykazano jego pozycję prawną, jako strony konsumenckich umów kredytowych. Analizie porównawczej pierwotnej podano treści wzorców umów lub regulaminów umów kredytowych zawieranych z konsumentami na finansowanie zakupu samochodu osobowego, ze szczególnym uwzględnieniem klauzul dotyczących zabezpieczenia spłaty kredytu. Analizy porównawczej dokonano na podstawie dokumentów i odpowiedzi uzyskanych w wyniku bezpośrednich lub elektronicznych kontaktów z bankami, które oferowały konsumentom kredytu na zakup samochodu w okresie marzec - kwiecień 2010 r. Bankom przedstawiono zapytanie potencjalnego klienta o udzielenie kredytu na zakup samochodu, o charakterystyce przedstawionej w artykule.

1. Wprowadzenie.

Prawo cywilne zasadza się na założeniu równości wszystkich podmiotów, posiadających autonomię prawną tj. prawo do swobodnego kształtowania własną wolą stosunków prawnych. Powstanie stosunku cywilnoprawnego zależy od istnienia stanu faktycznego, z którym norma prawa cywilnego łączy taki stosunek [Postanowienie SN 2000]. Podstawowymi elementami stosunków cywilnoprawnych są:

- 1) podmioty tych stosunków, charakteryzowane jako osoby fizyczne lub prawne, posiadające zdolność do czynności prawnych, przy czym osoby fizyczne mogą mieć ograniczoną zdolność do czynności prawnych albo mogą być jej pozbawione; przez czynność prawną rozumie się stan faktyczny, w którego skład wchodzi co najmniej jedno oświadczenie woli, zmierzające do ustanowienia, zmiany lub zniesienia stosunku cywilnoprawnego, z którym to stanem ustawa wiąże skutki prawne,
- 2) przedmiot tych stosunków, określane jako zachowanie się podmiotów stosownie do wynikających z tych stosunków uprawnień lub obowiązków,
- 3) treść tych stosunków, stanowiąca zespół uprawnień i obowiązków podmiotów.

Strony mogą ułożyć stosunek cywilnoprawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) tego stosunku, ustawie oraz zasadom współżycia społecznego. Także korzystanie z prawa w sposób sprzeczny z jego społeczno-gospodarczym przeznaczeniem nie korzysta z ochrony prawnej. Naruszenie zasad współżycia społecznego może stanowić podstawę do oddalenia roszczeń [Uchwała SN 1971]. Czynności prawne mogą być dokonywane w formie dowolnej, chyba że przepis zastrzeżony określa formę prawną. W stosunkach pomiędzy osobami prawnymi a osobami

fizycznymi najczęściej stosowana jest forma pisemna dla celów dowodowych (*ad probationem*). Umowa stanowi czynność dwustronną obejmującą zgodny zamiar stron (oświadczenia woli) skierowany na powstanie, zmianę lub ustanie skutków prawnych. Umowa zawierana jest swobodnie, co oznacza swobodę wyboru strony umowy, swobodę kształtowania jej treści oraz swobodę w wyborze formy umowy, z wyjątkiem form szczególnie zastrzeżonych przez prawo jako przesłanki ważności umowy.

W praktyce umowa może być formułowana w dwóch dokumentach, z których jeden stanowi dokument umowy identyfikujący jej strony i przedmiot, a drugi mogą stanowić ogóle warunki umowy (regulamin). Treść regulaminu powinna zostać doręczona stronie przed zawarciem umowy, gdyż po jej zawarciu stają się jej integralną częścią. Regulaminy są tzw. wzorcem kwalifikowanym i wiążą strony dlatego, że stały się składnikiem umowy przez odwołanie się do nich [Wyrok V CKN 247/00]. Nie mają charakteru normatywnego. Wiążą tylko strony umowy o tyle, o ile ich warunki zostały przez strony do umowy włączone [Wyrok I CKN 974/00]. Tłumaczenie treści dokumentu umowy jak i treści regulaminu podlega ogólnym zasadom ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. nr 16 poz. 93 z późn. zm (Kodeks cywilny). Ze względu na istotne znaczenie treści regulaminu dla warunków umowy, ustawodawca nakazuje wydającemu regulamin formułowanie jego treści jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Obciążanie drugiej strony umowy konsekwencjami nieściślej redakcji postanowień regulaminu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego [Wyrok IV CKN 1858/00].

Zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, tj. Dz. U. z 2002 r. nr 72 poz. 665 z późn. zm. (Prawo bankowe), bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym Wyrazy „bank” lub „kasa” mogą być używane w nazwie oraz dla określenia działalności lub reklamy wyłącznie banku (z ustawowymi wyjątkami). Czynnością bankową jest m.in. udzielanie kredytów.

Zgodnie z Kodeksem cywilnym, konsumentem jest osoba fizyczna dokonująca czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową. Wyróżnienie pojęcia konsumenta jest związane z jego pozycją w relacji do drugiego podmiotu, z którym wchodzi w stosunek prawny. Uzasadnieniem dla stworzenia swoistej kategorii podmiotu jest funkcja ochronna regulacji dla niego ustanawianej, dla której rozstrzygające jest źródło zagrożenia określonych praw i interesów [Olczyk, Pacyna 2003].

2. Ogólna charakterystyka ochrony konsumenta.

Ochrona prawna konsumenta realizowana jest zarówno przepisami krajowymi, jak i przepisami dyrektyw unijnych.

Jednym z unijnych aktów prawnych jest dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, Dz. U. UE. L. 93.95.29, wskazująca, że za nieuczciwe mogą być uznane te warunki umowy, które nie były negocjowane indywidualnie, a które stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Warunki umowy nienegocjowane indywidualnie to takie, które zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza, jeśli zostały przedstawione

konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej. Także, gdy tylko niektóre warunki umowy były negocjowane, ale ogólna ocena umowy wskazuje na to, że została ona sporządzona w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej. Każde państwo członkowskie Unii Europejskiej, obowiązane jest do przyjęcia, w ramach swego krajowego systemu prawnego, wszystkich aktów koniecznych do zapewnienia, iż dyrektywa ta jest w pełni skuteczna, zgodnie z celami, do których dąży [Wyrok TS 2002]. Ponadto sytuacja prawna wynikająca z krajowych środków wdrażających, powinna być wystarczająco konkretna i jasna, tak aby jednostki były w pełni poinformowane co do swych praw, oraz mogły się na nie powoływać przed sądami krajowymi. Nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w czasie wykonania umowy, do wszelkich okoliczności związanych z wykonaniem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna. Z dyrektywy wynika także obowiązek zachowywania w umowach prostego i zrozumiałego języka, w szczególności, gdy umowa sporządzana jest na piśmie. Przy czym wszelkie wątpliwości należy interpretować na korzyść konsumenta.

Ochronę konsumenta i przedsiębiorcę przewiduje, przy umowach zawieranych w wyniku reklamy przewiduje dyrektywa Rady 84/450/EWG z dnia 10 września 1984 r. dotycząca reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej, Dz. U. UE. L. 84.250.17, z późn. zm., której celem jest ochrona przedsiębiorców przed reklamą wprowadzającą w błąd i jej negatywnymi skutkami oraz określenie warunków, w których reklama porównawcza jest dozwolona. Reklama wprowadzająca w błąd, oznacza każdą reklamę, która w jakikolwiek sposób, w tym przez swoją formę, wprowadza lub może wprowadzić w błąd osoby, do których jest skierowana lub dociera, i która, z powodu swojej zwodniczej natury, może wpłynąć na ich postępowanie gospodarcze lub która, z tych powodów, szkodzi lub może szkodzić konkurentowi. Wprowadzający w błąd charakter mogą mieć na przykład wszelkiego rodzaju pojęcia wieloznaczne - gdy któreś z możliwych znaczeń jest fałszywe. Istnieje też możliwość wywołania mylnego wrażenia przy użyciu obiektywnie prawdziwych informacji, jak również poprzez przemilczenie pewnych faktów, istotnych z punktu widzenia prawdziwości (np. dotyczących ograniczeń w użytkowaniu towaru) [Mokrysz-Olszyńska 2000].

Zakaz nieuczciwych praktyk handlowych jest przedmiotem dyrektywy 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady, Dz. U. UE. L. 05.149.22, która zabrania praktyk:

- 1) sprzecznych z wymogami staranności zawodowej,
- 2) w sposób istotny zniekształcających lub mogących w sposób istotny zniekształcić zachowanie gospodarcze względem produktu przeciętnego konsumenta, do którego docierają bądź do którego są skierowane, lub przeciętnego członka grupy konsumentów, jeżeli praktyka handlowa skierowana jest do określonej grupy konsumentów,

- 3) wprowadzających w błąd, wskutek działania lub zaniechania, prowadzących do podjęcia decyzji, której konsument by nie podjął,
- 4) agresywnych, w tym są realizowanych przez nękanie, przymus, przymus fizyczny, bezprawny nacisk, a prowadzą ograniczenia swobody, oraz prowadzących do podjęcia decyzji, której konsument by nie podjął.

Zgodnie z art. 385¹ Kodeksu cywilnego, niedozwolonym postanowieniem w umowie jest postanowienie nieuzgodnione indywidualnie, jeżeli kształtuje prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta. „Rażąco naruszenie interesów konsumenta” oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na jego niekorzyść w określonym stosunku obligacyjnym, natomiast „działanie wbrew dobrym obyczajom” w zakresie kształtowania treści stosunku zobowiązaniowego wyraża się w tworzonym przez partnera konsumenta takich klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową tego stosunku [Wyrok I CK 832/04]. Ocena zgodności postanowienia umowy z dobrymi obyczajami, powinna być dokonywana według stanu z chwili zawarcia umowy, z uwzględnieniem jej treści, okoliczności zawarcia, a także z uwzględnieniem umów pozostających w związku z umową obejmującą postanowienie będące przedmiotem oceny. Indywidualne uzgadnianie postanowień nie powinno ograniczać się do wyrażenia zgody na ich włączenie do kontraktu, ale powinno opierać się na jakiejś postaci negocjacji w odniesieniu do danej kwestii, z uwzględnieniem rozwiązań alternatywnych [Czachórski W., 2002].

Art. 385³ Kodeksu cywilnego zawiera katalog niedozwolonych postanowień umownych. Część zakazów dotyczy zawierania umowy i jej wykonywania. Np. uzależnianie umowy od przyrzeczenia lub zawarcia innej umowy (pkt. 6 i 7), uzależnianie świadczenia od okoliczności zależnych jedynie od kontrahenta konsumenta (pkt. 3 i 8), uprawnienia kontrahenta konsumenta do wyłącznie własnej wykładni umowy (pkt. 9 i 11). Część zakazów dotyczy zmiany umowy oraz jej rozwiązania lub odstąpienia od umowy. Np. uprawnienia kontrahenta konsumenta do niewskazywania przyczyn (pkt. 10 i 15), niewspółmierne kary lub odstępné (pkt. 16 i 17). Część zakazów dotyczy nieuzasadnionego zróżnicowania odpowiedzialności stron. Np. wyłączenie lub ograniczenie odpowiedzialności względem konsumenta (pkt. 1 i 2), uzależnianie świadczeń od nadmiernie uciążliwych formalności (pkt. 21), wykonanie zobowiązanie konsumenta pomimo niewykonania lub nienaszytego wykonania zobowiązań kontrahenta (pkt. 22). Za niedozwolona klauzule umową ustawodawca uznał także wyłączenie jurysdykcji sądów polskich lub poddanie sprawy pod rozstrzygnięcie sądu polubownego polskiego lub zagranicznego albo innego organu, a także narzucanie rozpoznania sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy (pkt. 23).

3. Ogólna charakterystyka umowy kredytu konsumenckiego.

Według ustawy Prawo bankowe, przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Istotą umowy o kredyt bankowy jest to, że bank udziela kredytu przez zobowiązanie się do pozostawienia do dyspozycji klienta środków pieniężnych w

ustalonej w umowie wysokości bez ich rzeczywistego oddania, a z możliwością dokonywania z rachunku kredytowego klienta ustalonych rozliczeń i płatności na rzecz osób trzecich [Czachórski W., 2002].

Umowa kredytu powinna być zawarta na piśmie i określać w szczególności

- 1) strony umowy,
- 2) kwotę i walutę kredytu,
- 3) cel, na który kredyt został udzielony,
- 4) zasady i termin spłaty kredytu,
- 5) wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany,
- 6) sposób zabezpieczenia spłaty kredytu,
- 7) zakres uprawnień banku związanych z kontrolą wykorzystania i spłaty kredytu,
- 8) terminy i sposób postawienia do dyspozycji kredytobiorcy środków pieniężnych,
- 9) wysokość prowizji, jeżeli umowa ją przewiduje,
- 10) warunki dokonywania zmian i rozwiązania umowy.

Bank jest zobowiązany do uzależnienia przyznania kredytu od zdolności kredytowej kredytobiorcy rozumianej, jako zdolność do spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami. Kredytobiorca jest zobowiązany do wykazania swojej zdolności kredytowej, w tym – na żądanie banku - odpowiednimi dokumentami.

Jako zabezpieczenie spłaty kredytu, banki mogą stosować instrumenty przewidziane prawem cywilnym oraz prawem wekslowym. Do zabezpieczeń tych należą

- 1) zabezpieczenia osobiste:
  - a. poręczenie – zobowiązanie poręczyciela do wykonania zobowiązania na wypadek jego niewykonania przez dłużnika,
  - b. gwarancja – zobowiązanie gwaranta do zapłaty zobowiązania na wypadek jego niezapłacenia w terminie przez dłużnika,
  - c. cesja wierzytelności – przeniesienie na bank posiadanej wierzytelności przez dłużnika banku,
  - d. przystąpienie do długu – osoba trzecia zobowiązuje się do spłaty wierzytelności w charakterze dłużnika solidarnego,
  - e. pełnomocnictwo – umocowanie banku do dokonywania czynności prawnych w imieniu dłużnika, np. do dysponowanie innymi rachunkami bankowymi,
  - f. przejęcie długu – wstąpienie do zobowiązania w miejsce dłużnika,
  - g. weksel – bezwarunkowe polecenie zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej, spełniające także inne wymogi ustawowe; w przypadku kredytu konsumenckiego – z klauzulą „nie na zlecenie” lub inna równoznaczną,
  - h. weksel własny – przyrzeczenie zapłaty przez wystawcę,
  - i. poręczenie wekslowe (awal) - zobowiązanie poręczyciela do zapłaty weksla,
- 2) zabezpieczenia majątkowe:
  - a. hipoteka – obciążenie nieruchomości do wysokości wierzytelności, bez względu na to czyją jest własnością,
  - b. zastaw – obciążenie rzeczy ruchomej do wysokości wierzytelności, bez względu na to czyją jest własnością; w przypadku samochodów stosowane mogą być zastawy:
    - i. umowny (zwykły)
    - ii. rejestrowy, poprzez wpis zastawu do rejestru zastawów prowadzonego przez sąd gospodarczy,

- iii. rejestracyjny, tj. z adnotacją w rejestrze pojazdów i w dowodzie rejestracyjnym pojazdu
- c. przewłaszczenie na zabezpieczenie – przeniesienie własności rzeczy na bank przy zachowaniu prawa korzystania z rzeczy,
- d. kaucja – złożenie środków pieniężnych lub wartościowych u depozytariusza,
- e. blokada środków na rachunku bankowym – wyłączenie określonej kwoty środków zgromadzonych na rachunku bankowym od obrotu innego niż spłata kredytu,
- f. klauzula potrącenia – potrącanie wymagalnych wierzytelności kredytowych z wpływów na rachunku bankowym dłużnika w banku kredytującym,
- g. ubezpieczenie kredytu – zobowiązanie zakładu ubezpieczeń do spełnienia określonego świadczenia w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, w zamian za składkę płaconą przez kredytobiorcę.

Zabezpieczeniu mogą podlegać uzasadnione należności na rzecz banku tj. spłata wierzytelności głównej, należne odsetki i należne koszty związane z udzieleniem kredytu [Majchrzycka-Guzowska, 2007]. Przy wyborze formy zabezpieczenia, bank kieruje się takimi kryteriami jak: rodzaj i wysokość kredytu, okres kredytowania, status prawny kredytobiorcy, standing finansowy kredytobiorcy, typowe lub indywidualne ryzyko związane z udzieleniem kredytu, cechy zabezpieczenia, skuteczność i koszty zaspokojenia z zabezpieczenia.

Zasady i tryb zawierania umów o kredyt konsumencki zostały uregulowane w ustawie z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim, Dz. U. nr 100, poz. 1081 z późn. zm. Ustawodawca sprecyzował, że przez umowę o kredyt konsumencki rozumie się umowę, na mocy której przedsiębiorca w zakresie swojej działalności, zwany dalej „kredytodawcą”, udziela lub daje przyrzeczenie udzielenia konsumentowi kredytu w jakiegokolwiek postaci. Ustawie o kredycie konsumenckim nie podlegają kredyty o wysokości większej niż 80 000 zł albo równowartości tej kwoty w innej walucie niż waluta polska.

Umowa o kredyt konsumencki powinna być zawarta na piśmie, chyba że odrębne przepisy przewidują inną szczególną formę. Kredytodawca jest obowiązany niezwłocznie doręczyć konsumentowi egzemplarz umowy. Umowa powinna zawierać następujące dane:

- 1) imię, nazwisko konsumenta i jego adres oraz imię, nazwisko (nazwę) i adres (siedzibę) kredytodawcy, a gdy kredytodawcą jest osoba prawna, także określenie organu, który zarejestrował działalność kredytodawcy i numer w rejestrze, pod którym kredytodawca został wpisany,
- 2) wysokość kredytu,
- 3) zasady i terminy spłaty kredytu,
- 4) roczną stopę oprocentowania oraz warunki jej zmiany,
- 5) opłaty i prowizje oraz inne koszty związane z udzieleniem kredytu, w tym opłatę za rozpatrzenie wniosku kredytowego oraz przygotowanie i zawarcie umowy kredytowej, zwaną dalej „opłatą przygotowawczą”, będące elementem całkowitego kosztu kredytu oraz warunki ich zmiany,
- 6) informację o całkowitym koszcie kredytu i rzeczywistej rocznej stopie oprocentowania,

- 7) sposób zabezpieczenia, jeżeli umowa je przewiduje, oraz opłaty należne kredytodawcy z tego tytułu,
- 8) informację o pozostałych kosztach, do których zapłaty zobowiązany jest konsument w związku z zawartą umową,
- 9) informację o łącznej kwocie wszystkich kosztów, opłat i prowizji, do których zapłaty zobowiązany jest konsument,
- 10) informację o uprawnieniu i skutkach przedterminowej spłaty kredytu przez konsumenta,
- 11) informację o terminie, sposobie i skutkach wykonania uprawnienia do odstąpienia od umowy przez konsumenta,
- 12) informację o skutkach uchybienia postanowieniom dotyczącym zasad i terminu spłaty kredytu,
- 13) informację o rocznej stopie oprocentowania zadłużenia przeterminowanego oraz warunki jej zmiany, a także informację o innych kosztach ponoszonych przez konsumenta w związku z niewykonaniem przez niego zobowiązań wynikających z umowy, w tym o kosztach upomnień lub wezwań do zapłaty, kosztach sądowych i postępowania egzekucyjnego.

A jeżeli kredyt konsumencki przeznaczony jest na nabycie określonej rzeczy, umowa powinna zawierać także:

- 14) opis rzeczy lub usługi,
- 15) cenę nabycia rzeczy lub usługi, jeżeli zapłata nastąpiłaby za gotówkę oraz
- 16) cenę nabycia przy wykorzystaniu kredytu,
- 17) część ceny, którą konsument jest zobowiązany zapłacić w gotówce,
- 18) warunki, od których spełnienia uzależnione jest przejście własności rzeczy sprzedanej na konsumenta, jeżeli umowa sprzedaży została zawarta z zastrzeżeniem własności,
- 19) informację, że kredyt jest dostępny wyłącznie od wskazanego przez sprzedawcę kredytodawcy, jeżeli pomiędzy podmiotem, z którym konsument zawarł umowę o nabycie rzeczy lub usługi a kredytodawcą istnieje umowa, na mocy której kredyt na nabycie rzeczy lub usługi jest dostępny wyłącznie od tego kredytodawcy.

Całkowity koszt kredytu oznacza wszystkie koszty wraz z odsetkami i innymi opłatami i prowizjami, które konsument jest zobowiązany zapłacić za kredyt, z wyjątkiem kosztów:

- 1) które ponosi konsument w związku z niewykonaniem swoich zobowiązań wynikających z umowy o kredyt konsumencki,
- 2) które w związku z nabyciem rzeczy lub usługi ponosi konsument, niezależnie od tego, czy nabycie następuje z wykorzystaniem kredytu,
- 3) prowadzenia rachunku, z którego realizowane są spłaty oraz kosztów przelewów i wpłat na ten rachunek, chyba że konsument nie ma prawa wyboru podmiotu prowadzącego rachunek, a koszty te przekraczają koszty dla rachunków oszczędnościowych stosowane przez podmiot prowadzący rachunek,
- 4) ustanowienia, zmiany oraz związanych z wygaśnięciem zabezpieczeń i ubezpieczenia, z wyjątkiem kosztów ubezpieczenia spłaty kredytu - wraz z oprocentowaniem i pozostałymi kosztami - na wypadek śmierci, inwalidztwa, choroby lub bezrobocia konsumenta,
- 5) wynikających ze zmiany kursów walut.

Łączna kwota wszystkich opłat, prowizji oraz innych kosztów związanych z zawarciem umowy o kredyt konsumencki, z wyłączeniem udokumentowanych lub wynikających z innych przepisów prawa kosztów, związanych z ustanowieniem, zmianą lub wygaśnięciem zabezpieczeń i ubezpieczeń (w tym kosztów ubezpieczenia spłaty kredytu), nie może przekroczyć 5% kwoty udzielonego kredytu konsumenckiego. Dla tego kto, zawierając z konsumentem umowę o kredyt konsumencki, pobiera korzyści majątkowe przewyższające wysokość odsetek maksymalnych określonych przez ustawę lub zastrzega sobie pobieranie tych korzyści, ustawodawca przewiduje sankcje w postaci grzywny, kary ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

4. Analiza klauzul zabezpieczających spłatę kredytu konsumenckiego na zakup samochodu w regulaminach kredytów.

Dla potrzeb analizy przedstawiono bankom propozycje udzielenia kredytu konsumenckiego w wysokości poniżej 80000,- zł w następującej sytuacji:

- 1) zakup samochodu nowego do celów osobistych konsumenta, o cenie katalogowej pomiędzy 100000,- a 120000,- zł
- 2) wpłata własna – 40% wartości samochodu, kredyt 60% wartości samochodu,
- 3) okres kredytowania 5-6 lat,
- 4) konsument:
  - a. w wieku 50 lat,
  - b. zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas określony (4 lat), przy wynagrodzeniu zapewniającym wysokość spłaty zobowiązania,
  - c. przychody z umów cywilnych w łącznej wysokości przekraczającej średnią krajową,
- 5) zakup do wspólności majątkowej małżeńskiej,
- 6) małżonek o przychodach z umów cywilnych w łącznej wysokości przekraczającej średnią krajową.

Zapytanie o konsumencki kredyt na zakup samochodu skierowano do banków oferujących takie kredyty w okresie marzec kwiecień 2010 r.. Uzyskano informacje i dokumenty źródłowe z następujących banków: Getin Bank, Lukas Bank, mBank, i Santander Consumer Bank, Banque Finance S.A. Oddział w Polsce (Peugeot Bank), Volkswagen Bank. Fiat Bank. Informacje kredytowe oraz dokumenty źródłowe uzyskano z tych banków w wyniku bezpośredniego kontaktu z placówką bankową, z dealerem samochodowym, pełniącym również funkcję agenta lub drogą elektroniczną, z wyłączeniem mBanku. Dokumenty z mBanku uzyskano ze strony internetowej (<http://www.mbank.pl>).

Spośród tych banków, trzy tj. Getin Bank, Lukas Bank, mBank, i Santander Consumer Bank oferowały finansowanie zakupu samochodu bez względu na ich źródło pochodzenia, natomiast Peugeot Bank oferował finansowanie wyłącznie zakupu samochodu własnej grupy kapitałowej. Banki: Volkswagen Bank i Fiat Bank preferowały finansowanie zakupu samochodu własnej grupy kapitałowej jednak jest możliwość nabycia samochodu innej marki, szczególnie gdy dealer ma podpisaną umowę z danym bankiem.

Spośród tych banków, trzy udostępniały na swoich stronach internetowych wzorce umowy lub regulamin udzielania kredytów na zakup samochodu. Dotyczyło to Volkswagen Bank (<http://www.vwbank.pl>), mBank (<http://www.mbank.pl>) oraz Santander Consumer Bank (<http://www.santanderconsumer.pl>).

Pierwszą kwestią, na którą zwrócono uwagę w analizie porównawczej była kwestia wiarygodności konsumenta, jako potencjalnego kredytobiorcy. Niezależnie od tego, że kredyt miał obejmować 60% ceny samochodu, dwa banki tj. mBank, i Santander Consumer Bank uznały, że terminowa umowa o pracę nie stanowi wystarczającej gwarancji spłaty kredytu i odmówiły jego przyznania bez dalszych analiz, natomiast Lukas Bank zaproponował kredyt na okres do dnia ustania terminowej umowy o pracę.

Drugą kwestią poddaną analizie była problematyka zabezpieczeń spłaty kredytu. Wszystkie analizowane banki wymagały zabezpieczenia spłaty kredytu, przy czym zakres zabezpieczenia był różny. Wszystkie banki zawierały we wzorcu umów lub w regulaminie fakultatywną możliwość stosowania różnych form zabezpieczeń przewidzianych przepisami prawa. Jednak zauważono małe zainteresowania banków zabezpieczeniami osobistymi. Niektóre banki (np. Peugeot Bank, Lukas Bank, mBank) przewidywały poręczenie, to jednak informowano, że to zabezpieczenie nie będzie stosowane. Podkreślano brak tego zabezpieczenia, jako korzyść potencjalnego klienta. Powszechnie stosowaną formą zabezpieczenia była cesja wierzytelności (praw) z umowy ubezpieczenia pojazdu, przy czym była wymagana w każdym przypadku i w każdym przypadku obejmowała całość praw tj. także całość kwoty przy szkodzie całkowitej (100% wartości samochodu), pomimo, że kredyt dotyczył 60% ceny samochodu. Tylko w dwóch przypadkach tj. w przypadku Peugeot Bank i Volkswagen Bank, zawarto klauzulę, w której bank zobowiązywał się jednoznacznie do zwrotu klientowi nadwyżki w przypadku, gdyby bank otrzymał z zakładu ubezpieczeniowego kwotę wyższą niż łączna wartość wszystkich zobowiązań klienta wobec banku.

Powszechnie stosowanym zabezpieczeniem rzeczowym było przewłaszczenie na zabezpieczenie, przy czym w bankach Peugeot Bank, Santander Consumer Bank, Lukas Bank oferowano przewłaszczenie na 49/100 części własności i bez konieczności uwidocznienia współwłasności w dowodzie rejestracyjnym pojazdu. Jednak i w tych przypadkach przewidziano klauzule umożliwiające żądania przez bank przewłaszczenia całkowitego z uprawnieniem do przerejestrowania pojazdu. We wszystkich przypadkach przewłaszczenie nie było odnoszone do wysokości udziału kredytu w zapłacie całości ceny, tj. nie uwzględniano wpłaty własnej w wysokości 40% wartości samochodu. Peugeot Bank, przewidział także przewłaszczenie na zabezpieczenie pod warunkiem zawieszającym. Dodatkowe obciążenie konsumenta wystąpiło w przypadku przewłaszczenia stosowanego przez Getin Bank. Przede wszystkim wprowadzono klauzulę zakazującą, bez zgody banku, na oddawanie pojazdu w użytkowanie, także w przypadku, gdy pojazd został nabyty do wspólności majątkowej małżeńskiej, ale stroną umowy kredytowej był tylko jeden z małżonków, a użytkownikiem drugi z małżonków. Według uzyskanej informacji, bank wydawał takie zgody bez większych przeszkód, ale najdalej na rok i odpłatnie. W przypadku tego banku wprowadzono także klauzulę zakazującą wyjazdu pojazdem za granicę, bez odpłatnej zgody banku. Zawarto także klauzulę, że klient wyraża zgodę na oznaczenie pojazdu prawem banku do tego pojazdu oraz klauzulę, że wymaga się od klienta dochowania szczególnej staranności, przy czym w żadnym miejscu umowy lub regulaminu nie zawarto definicji tej szczególnej staranności.

Fakultatywnie przyjmowano także klauzulę uprawniającą bank do stosowania potrącenia, oferując jednocześnie prowadzenie rachunku bankowego do obsługi kredytu. Prowadzonego także nieodpłatnie (np. w Lukas Banku), jeżeli umowa została zawarta w

ramach promocji, a klient deklarował stały wpływ środków z tytułu zatrudnienia na ten rachunek. Banki, które miały umowę z zakładem ubezpieczeniowy o wspólnym oferowaniu usług lub te, które mają w grupie kapitałowej zakład ubezpieczeniowy oferowały także ubezpieczenie kredytu, jako fakultatywną formę zabezpieczenia jego spłaty.

Żaden z badanych banków nie wymagał ustanawiania zastawów. Jednak Fiat Bank dopuszczał zamianę przewłaszczenia na zastaw rejestrowy. W jednym z banków uzyskano informację wyjaśniającą, że brak w praktyce zastawu, jako formy zabezpieczenia wynika z dużej niechęci klientów.

5. Podsumowanie

Możliwość uzyskania kredytu na zakup samochodu jest korzystną formą zapewniania potrzeb komunikacyjnych konsumentów i okazją do generowania przychodów przez bank. Jednak zauważono, że konsumenci nie mają jednakowej sytuacji ze względu na formę zatrudnienia. Banki odmawiały kredytów osobom zatrudnionym na podstawie terminowej umowy o pracę, albo oferowały okres spłaty kończący się nie później niż taka umowa. Preferowane były umowy o pracę zawierane na czas nieokreślony. Pomimo, że ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy, tj. Dz. U. z 1998 r. nr 21 poz. 94, gwarantuje równe traktowanie pracowników bez względu na rodzaj umowy o pracę. Prawdą jest, że postanowienia Kodeksu pracy nie dotyczą stosunków pomiędzy bankiem a kredytobiorcą, jednak dysproporcja oceny sytuacji prawnej nie wydaje się uzasadniona. Także ze względu na propagowanie elastycznych form zatrudnienia i rozszerzanie praktyki zatrudniania na podstawie umów terminowych [Jurkowski 2006, Jurkowski 2009].

Istotną okolicznością, w zakresie interesów stron, było to, że charakter i zakres stosowanych przez banki zabezpieczeń spłaty kredytu był niezależny od tego, jaki był stosunek wartości zabezpieczenia do wartości zadłużenia. W przyjętym do analiz przypadku, zadłużenie wynosiło ok. 75% wartości samochodu (60% kredytu, średnio ok. 10% odsetek w okresie dokonywania analiz, 5% pozostałych kosztów), a ustanowione zabezpieczenia 100%, przy czym ustanawiano jednocześnie kilka zabezpieczeń, każde na całkowitą wartość samochodu a nie wysokość zadłużenia. Stosowano także dodatkowe formy obciążające koszty konsumenta, jak uzyskiwanie odrębnych zgód na dysponowanie pojazdem, przy odpłatności za każdą z nich.

Uwagi, dotyczące nierównomiernego zabezpieczenia interesów stron były przedstawiane przedstawicielom banków, którzy odwoływali się do zasad ustanawianych przez zarządy banków i brak własnych upoważnień do zmiany tych postanowień. W jednym przypadku otrzymano odpowiedź „postanowienia regulaminu nie będą modyfikowane, gdyż są zgodne z interesem banku”. Jednak w tej odpowiedzi zawarto żadnej wzmianki dotyczącej interesu klienta, szczególnie gdy jest konsumentem.

Literatura

- 1) Czachórski W., 2002, Zobowiązania, Zarys wykładu, A. Brzozowski M. Safian E. Skowrońska-Bocian, LexisNexis Warszawa, s.513.
- 2) Jurkowski R., 2006, Prawo pracy, jako podstawa zatrudniania osób fizycznych w organizacjach, Biuletyn Informacyjny RENOWATOR, Wyższa Szkoła Zarządzania Personelem, Toruń

- 3) Jurkowski R., 2009, Elastyczne warunki umowy o prace jako forma redukcji kosztów pracy, *Acta Sci. Pol. Oeconomia* 8 (1) 2009 s. 25-38
- 4) Majchrzycka-Guzowska A., 2007, *Finanse i prawo finansowe*, LexisNexis, Warszawa, s 406 i n.
- 5) Mokrysz-Olszyńska A., 2000, Zakres ochrony przed "wprowadzeniem w błąd konsumenta" w prawie Wspólnoty Europejskiej, KPP 2000/2/401 - t.1
- 6) Olczyk M., Pacyna M., 2003, Komentarz do niektórych przepisów kodeksu cywilnego, zmienionych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.03.49.408), LEX/El.
- 7) Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21.11.2000, III CKN 1048/00, Lex nr 51872
- 8) Uchwała składu 7 sędziów Sadu Najwyższego z dnia 07.06.1971, III CZP 87/70, OSNCP 42/1972
- 9) Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.07.2005, I CK 832/04, Prawo bankowe 2006/3/8.
- 10) Wyrok Sądu Najwyższego, I CKN 974/00, z dnia 15.05.2001, LEX nr 52458
- 11) Wyrok Sądu Najwyższego, IV CKN 1858/00, z dnia 18.03.2003, LEX nr 78897.
- 12) Wyrok Sądu Najwyższego, V CKN 247/00, z dnia 31.05.2001, LEX nr 52407
- 13) Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 07.05.2002 w sprawie Komisja Wspólnot Europejskich v. Królestwo Szwecji, C-478/99, Lex nr 111980

Summary:

The article presents the principle of making the parties' interests in contracts a loan for the purchase of a car, entered into between banks and consumers. Presented is the concept of credit agreement and the agreement of consumer credit. Presents the form, scope and documentation of the credit agreement. It has been shown that the content of the credit agreement are shaped primarily in the rules of credit agreements. The article presents the concept of consumer and demonstrated its legal position, as part of consumer credit agreements. Comparative analysis of the original contract specified content standards or rules of credit contracts concluded with consumers to finance the purchase of passenger cars, with particular attention to the clauses relating to security for repayment of loan. Comparative analysis was made on the basis of documents and responses received through direct or electronic contacts with the banks that offered credit to consumers for the purchase of a car during the period March - April 2010, Banks presents a potential client's request for a loan to buy a car, with characteristics as presented in the article.

Informacje o autorze:

dr Ryszard Jurkowski

*Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Nauk Ekonomicznych
Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu
02-787 Warszawa, ul. Nowoursynowska 166
e-mail: ryszard_jurkowski@sggw.pl*